

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő, Kis-Mester utca 1382.</p>
--	---	--

1881. november 4.

A magyarországi reformált egyház egyetemes alkotmányozó zsinata október hó 31-dik napján, mint a reformáció évfordulati napján ünnepélyesen megnyitott, működését megkezdte és azolta folytatja is. Felekezetiünk egyházi és világi nagyjait, legjobbait látjuk itt együtt, férfiakat, kik hazájuk és vallásuk szolgálatában öszültek meg, kiknek szava és befolyása irányt ad a magyar ref. egyház közvéleményének az ország legtávolabbi részein is; férfiakat kik érzik és tudják, micsoda nagy és drága, kettős vérrel, Idvezítőnk és őseink vérével megpecsételt örökség megőrzése és gyümölcsöztetése a mi rájuk bizva van.

A magyar reform. egyház testén a legujabb időben sebek estek, melyek — eleinte jelentékteleneknek látszóok -- el vannak hanyagolva és most már égetők. E sebeket egyedül az organismus egészséges fejlődése gyógyíthatja meg, de a zsinat bölcsességének feladata azokat legalább bekötözgetni és gyógyításuk módját megjelölni; már maga a gondos gyógyító szándék enyhíteni fogja azokat. A nagy irányadó jelszavakból ugyanezen bölcsesség feladata lesz kifejtetni az egyes halasztást nem tűrő kérdéseket, és azoknak megoldását első sorban és erélyesen eszközölni. Szívesen megfogja bocsátani a közvárakozás, ha kevesebb rendszeresség lesz a tárgyalási sorrendben, de legégetőbb kérdéseink megnyugtatólag lesznek mederbe indítva.

Istennek kell hálákat mondanunk, hogy a zsinat elnökeiben, első sorban b. Vay Miklós ő excellentiájában olyan férfiut adott egyházunknak, ki a kormányférfi bölcsességével azon szeretetteljes vallási buzgalmat párosítja, mely a keresztyén vallási alkotásokban egyedül képes áldásosat létrehozni, és a ki reá fogja nyomni a zsinat működésére nagy, vallásszerető és minden apró fogásokon (szokásba jött újabb időben az ilyeneket diplomatiának tartani némely vezérférfiainknál) felülemelkedett lelke irányadó bélyegét. A szentlélek munkájának tekintjük, hogy magas életkorának másoknál hanyatlást mutató éveire lelkének legnemesebb tehetségeit oly erőben meg

tudta őrizni; ez egyszersmind kezessége annak, hogy rá mint hü szolgájára Isten a maga szentegyháza körül még elvégezni való feladatokat bizott.

És emelkedik lelkünk, midőn végig tekintünk a zsinat egyházi és világi tagjainak fényes névsorán. Vezesse a szentlélek a maga kegyelmével tanácskozásait, adjon türelmet, bölcs higgadtságot, hogy ők a béke korszakában más fegyverekkel épen olyan nagy szolgálatokat tegyenek egyházunknak, mint őseik a nehéz küzdelmek harczaiban; hogy felismerjék az időknek igaz jeleit, a melyek nem csak a jelenben mutatkoznak, hanem a melyek az ahoz értők előtt el vannak hintve a multban és jövőben is. Már maga ezen férfiaknak és bennük a zsinatnak összejövedele erkölcsileg felemelő, az eredmény pedig hisszük és várjuk, hogy a szentléleknek segítségével egyházunk történelmében áldásos leend.

Az új középiskolai törvényjavaslat és a prot. autonomia.

I.

Mint a közoktatási miniszter ur maga is felemlíti a legközelebb az országgyűlés elé terjesztett középiskolai törvényjavaslathoz csatolt indokolásában, a gymn. és reáliskolai oktatásról immár 5-dik javaslat az, mely jelenleg tárgyalásra vár. Az elsőt még b. Eötvös terjesztette elő, a második az 1872—5-dik országgyűlés elé került, a harmadik az 1875—8-diki tárgyalására várakozott, a negyediket már valósággal tárgyalta is az 1878—81-iki országgyűlés képviselő házának közoktatásügyi bizottsága, de maga a ház már nem vette tárgyalás alá. Így jött létre az országgyűlés közoktatási bizottsága által tett módosításoknak tekintetbe vételével ez az 5-dik törvényjavaslat.

Bírálatot — autonomikus szempontból — nehéz felette mondani. Maga a miniszter is kiemeli, hogy „a közoktatásnak különösen szervezeti kérdései oly kevésé vannak tisztázva s reájok nézve a szellemekben oly kevésé

a megállapodás, hogy a törvényhozó minden lépten-nyomon, sőt már a kiindulásnál is elvi nehézségekre akad, melyeket közmegnyugtatóra megoldani felette nehéz." Ha ez így van Európa más fejlettebb országaiban is, mennyivel nehezebb a kedélyeket csak némileg is kielégítő megoldást találni nálunk, hol a vélemények — ha szabad e kifejezést használni — teljes elméleti tulajtottságukban állanak egymással szemben. — Pedig a theoriák a gyakorlati életben mondhatni soha sem válnak be, — a legnagyobb logikai pontossággal keresztül vitt rendszerek az alkalmazásban épen nagy elméleti tökéletességük miatt bizonyulnak félszegeknek. Ha a gyakorlati életet a logikai formák szabályoznák, mi sem volna könnyebb, mint a törvényt alkotni és kormányozni. Csakhogy az élet eklektikus bölcsész. Minden rendszerből csak azt tartja fen, mit előnyösnek talál. Hiában mondjuk neki p. o. hogy a tanítás ügy csak akkor fejlődhetik a lehető legnagyobb tökélyre, ha az állam gondozó keze takargatja, vezetgeti; viszont hiában követeljük a velünk született emberi jogok nevében e téren is a teljes szabadságot: az élet compromissumot kíván. — Megszorítani óhajtja a szabadságot, korlátozni az állam feltétlen rendelkezés-jogát; mikép és mily határig? azt a történelmi fejlődés szabja meg.

Nálunk — kivált az újabb időben — az állam ple-nipotentiájának vannak tulnyomó számu védelmezői. — Látva nagy számu tanügyi miseriáinkat, a javítást kereső tekintet szinte önkénytelenül fordul az állam felé, annak beavatkozásától várva és remélve az üdv hajnalának felderülését. Különösen az autonom prot. iskolák voltak az elmaradottság példányképei gyanánt feltüntetve. Szakadatlan hangzott hol erről, hol arról a „delendas censeo.“ Mig másfelől a protestánsok meg — minél jobban érezték, hogy van dolgaikban javítani való, hogy a felhangzó panasznak némi része csakugyan indokolt, annál görcsösebben ragaszkodtak feltétlenül szabad rendelkezés-jogukhoz. Bátorította őket a védelemben nem csak a jogosság tudata, a mult példája, hanem annak érzete is, hogy — a mennyire ugyan erről szó lehet — a valódi nemzetes nevelés bölcsőjét ők ringatták. És e szempontnak az iskolai törvényjavaslatok megbirálásánál jövőre is kiváló méltánylásban kellene részesülnie.

A mi középiskoláink jelen alkatukban nem egyebek, mint idegen mintának hibás másolatai. Fő jellemvonásuk az egyén elhanyagolása és a rendszereskedés. Rubrikára van szedve a tanító, rubrikára a tanmódszer és még jobban rubrikára a gyermek. A gyermek tehetségei összhangzatos fejlődésének úgy szólva egyedüli biztosítéka a tantárgyak óraszámának aránya. Ép azért középiskoláinkra folytonos a panasz. S még az a furcsa, hogy azt hisszük, vagy legalább mutatjuk hogy hisszük, hogy e panasz csak

újabb keletü. Mint ha nem panaszkodott volna már Kres-tel államtanácsos 1770 körül, hogy még most is mindennap érzi 8 teljes esztendejének elvesztését, melyet minden haszon nélkül töltött el az iskolában, a hol daczára a tömérdek latin órának, nem jutott odáig, hogy 21 éves korában Cornelius Nepost becsületesen megértette volna. S bizony ez a panasz rájuk illet nem csak az osztrák, hanem a német rom. kath. középiskolákra is. Mikor — ugyancsak az említett időtájban — arról volt szó, hogy a rosz osztrák középiskolákat idegen tanárok behozatala által kell reformálni, a dolog azon tört meg, hogy a döntő körök véleménye szerint, az így behivott prot. tanárok helyzete nagyon nehéz lenne, „a többi német orsz. kath tanintézetek pedig nem jobbak, mint Ausztriáé.“ — Hogy a magyarországi nem prot. iskolák meg bátran mehettek egy sorban az osztrák iskolákkal, azt mindenki tudja. Mert bizony még azt sem igen próbáltuk meg, hogy nem tudnánk-e némileg legalább magunkhoz idomítani az idegen intézményeket. Csak másoltuk hűségesen példány gyanánt azt, a mivel már otthon, a termő földjén sem voltak elégedve.

Egyedül a prot. illetőleg a ref. tanintézetekben láthatni az önálló fejlődésnek némi nyomait. Igaz, hogy ezek is csaknem kizárólag német reminiscenciákból táplálkoztak, de nem másoltak egészen hiven, egyes nagyobb embereik gondolata nem ritkán bele vegyült az emlékezésbe, néha meg magok a körülmények kényszerítették őket arra, hogy próbáljanak önállóan is tenni valamit. Ez intézetektől némi joggal lehetett volna várni, ha fejlődésük folyama váratlanul ketté nem szakad, hogy fognak létre hozni valami olyan tanügyi szervezetet, mely legjobban megfelel a magyarság viszonyai s igényeinek. Fájdalom ez a fejlődés félben szakadt, s 30 év óta a ref. középiskolák is csak copiák.

Lehet-e még remélni, hogy fejlődik magyar iskolai szervezet, tartozik-e ennek fejlődésére megadni a kellő szabadságot a törvényhozás, kell-e tehát bizonyos fokú autonomikus szabadságot engedni az iskolai dolgok körül? ezek azon kérdések, melyekre első sorban felelnie kell az isk. törvényt alkotónak.

Békési Gyula.

A lelkeszi minőség határa.

Most, midőn zsinatunk egyházalkotmányunk tervezetét bizonyosan hosszú időre állapítja meg, méltán vethetünk fel oly kérdéseket, melyek törvényhozási elintézet igényelnek, de az alkotmánytervezetben róluk említést nem találunk. Ilyen kérdés a többek között az, hogy a lelkeszi minőség határa hol és mikor végződik?

Hitelveink szerint igaz, hogy az egyházban egyetemes papság létezik, és egy prot. lelkésznek sem juthat eszébe valami papi ordóféle intézmény sürgetése: azonban tagadhatatlan, hogy már hitvallási könyveink is különbséget tesznek az egyházi szolgálatra nézve a lelkészi és nem lelkészi egyháztagok között, Sőt egyházunk eddigi alkotmánya és a tárgyalandó alkotmánytervezet is, úgy a kormányzat és közigazgatás, mint a biráskodás fokozatain rendszeres következetességgel, mindenütt megkülönbözteti a lelkészi és nem lelkészi, vagy mint közönségesen nevezik, az egyházi és világi elemet s meghatározza, hogy ezen két elem mily mértékben és arányban folyjon be egyházi közügyeinknek fent és alant intézésébe.

Ha ez áll, a mit pedig senki kétségbe nem vonhat: akkor okvetlenül, ha csak e fontos kérdésnél ingadozó bizonytalanságot nem akarunk permanenssé tenni a gyakorlat terén, körvonaloznia kell a törvényhozásnak azt, hogy úgy az egyik, mint a másik minőség határa mikor és hol végződik, és hogy az egyikből a másikba való átmenetel micsoda törvényes ellenőrzés és szabályszerű eljárás mellett eshetik meg. Mert hogy bárki magát az egyháznak, ha akarja lelkészi, ha akarja világi minőségű tagjának tekintesse; vagy talán hogy egy és ugyanazon egyén egyszerre mind a két minőségben szerepeljen: ezt egy társasági szervezet kelleivel csak akkor tudhatnók összeegyeztetni, ha kimondatnák, hogy megszűnt a két minőség közötti megkülönböztetés legalább az egyházkormányzat és biráskodás körében, úgy hogy oda minden arány megtartása nélkül szabadon és kötetlenül választhatók akár lelkészek, akár nem lelkészek. Ugy de ezt, legalább ez idő szerint, még törvényhozásunk sem kívánja.

Hogy mikor nyer valaki lelkészi minőséget? e kérdésre nézve úgy a gyakorlat, mint eddigi törvényeink utbaigazítanak. De hogy ha valaki e minőséget egyszer megnyerte, a birói kimozdítás esetén felül, micsoda más esetekben szűnik meg annak törvényes hordozója lenni? erre nézve biztos utbaigazításunk nincs. A gyakorlat szerint, ha a lelkész nyugalomba lépett: azért lelkészi minőségét megtartotta; sőt megtartotta akkor is, midőn lelkészi hivataláról lemondva, állami hivatalra lépett. E gyakorlatnak, bár az némileg olyan színezettel bír, mintha nálunk is a lelkészi minőség valami character indelebilis-t kölcsönözne, nem lehetünk ellene, de csak azon esetben, ha az illető is a lelkészi testülethez tartozandóság kötelmei alá helyeztetik s nem képez oly kételtű elemet, mely mind a világi, mind az egyházi minőség előnyeit egyszerre élvezze, az azokkal együttjáró megköttetés terhe nélkül.

Midőn egykor Straszburgban voltam, mosolyogva beszélte előttem a híres Reuss tanár, hogy mily kényelmes rájuk tanárookra nézve az ottani akadémiában és seminariumban való kettős működés. — Ha az egyház rendeletének sulya alól akarnak menekülni, akkor hivatkoznak arra, hogy ők nem csak seminariumi, hanem egyszerre mind akadémiái tanárok s így az állam intézkedése alatt is állanak; s viszont ha az állami kormánytól érkezett valami nekik nem tetsző rendelet, akkor meg arra hivatkoznak, hogy ők mint seminariumi tanárok, az egyháztól is függenek; és ezen kettős minőségöknél fogva szerencsések voltak mindkét részről a megszorítások elhárításával a helyzet előnyét maguk számára biztosítani. — Azok, kik lelkészi minőségök

megtartásával egyszerre mind világi minőségben szerepelnek, nem ok nélkül juttathatják eszünkbe a straszburgi tanárok imént említett helyzetét.

A példák sokszor odiosumok, de azoknak felemlítése, a személyek iránti minden elfogultság nélkül is, néha mellőzhetetlen. Így vagyok a jelen esetben is.

Mint a lapokból olvastuk, a dunamelléki egyházkerületben két tisztelt férfi, a kik pedig az egyházkerületnek egyházi, azaz lelkészi tanácsbírái, és a kik közül az egyik egyházi funkciót is szokott végezni, a zsinatnak világi, még pedig az egyik rendes, a másik pedig póttagjául választattak*) meg. Mindketten nagyon méltó tagjai törvényhozó testületünknek, és örömmel számítjuk őket lelkésztestületünk tagjai közé; de kérdelem, ha választóik nem látnának is, nem érzékelnek-e abban vizátságot, ha egyházkerületünkben lelkészi, a zsinaton pedig világi minőségben ténykednek? s vajjon ennek szó nélkül hagyása mellett a gyakorlat terén másnemű vizátságok is nem nőhetnének-e ki idővel?! Nem kétlem, hogy bár a megválasztásért nem ők a felelősök: de e vizátság kiegyenlítésére ők maguk is bizonyosan gondolni fognak.

Én azt tudom, hogy semmire könnyebb mint a lelkészi minőséget világgal cserélni fel: de azt hiszem, hogy ha valaki világinak declarálta magát, proprio Marte ismét lelkészi minőség nem lehet; s még kevésbé viselheti egy és ugyanazon időben, szervezetünk hézagosságának feltüntése nélkül a kettős minőséget. — E hézagosság kipótlását méltán várhatjuk zsinatunktól; várhatjuk a törvényt, mely szerint kimondatik, hogy a tagok választására nézve akár zsinatra, akár egyházkerületre, egyháziak és világiak között többé különbség nem teendő; vagy pedig, hogy ha a különbség továbbra is meghagyatik, a lelkészi minőség határa hol és mikor végződik, s ha valaki ezen minőségéről tényleg lemond, a lelkésztestületbe leendő visszaléphetésére nézve micsoda eljárás követendő.

Bármily törvény és szabályzat megnyugtatóbb lesz ezen fontos egyházi jogi kérdésben, mint az, ha előfordulhatók esetekben az intézkedés a személyek iránti tekintet befolyásának nagyon kitéve levő arbitrium számára hagyatik fenn.

* * *

*) Hogy Szász Károly és Ballagi Mór mint világiak választattak be a zsinatba, — mert bizonyára őket érte a cikkirő — mutatja, hogy a bizalom őket óhajtotta zsinati képviselőnek, de éppen azért, mert mint egyháziakat be nem választotta, — mindenütt az esperes választatván meg, — vólt kénytelen e módhoz folyamodni. A választási módozatban van a hiba tehát; mert hibásnak kell mondani az olyan választási eljárást, midőn ez idő szerint egy reform. zsinat tagjaiul Szeremley Samu, Sziládi Áron és Filó Lajos a maguk egyházkerületében meg nem választathattak. Ösmerünk egyházmegyét, nem a dunamelléki superintendenciában, hol komolyan szóba jött: nem lehetne-e az említettek közül egyiket mint világi tagot, illetőleg világi tag helyett beválasztani. Különbön hogy e kérdést tisztázni kell, abban teljes igazsága van cikkirőnek.

Az országos egyházi segélyalap tervezetéről.

(Folytatás.)

Mi ugyanis a lélekszám szerinti 3 kros önmegadóztatást sokalljuk. — Ha csak úgy vesszük e tételt, mint 3—3 krajczárt: elenyésző csekélység az; de midőn 10—12 ezer lélek három krajczárjáról van szó, — már akkor a százasokkal kell számítás tennünk. — Épen e tételnél nem felejt-hetjük el figyelmeztetni az intézőket a debreczeni főiskola építésére kivetett 2 kros lélekszám szerinti adó nehezen be-vehető voltára.*) Ez az adó 2 kr volt csak, egy évtizedre terjedő adó volt csak s ime, bár már túl vagyunk a 10 éven, még is sok a hátrány a csekélységnek látszó krajczár-rokból. — Csak egy tizezer népességgel bíró egyházközség már egy becsületes segédtanítói fizetést, az az 300 frtot adó-zik a tervezet szerint egy éven át a segély alapra, és ez adója nem egy bizonyos ideig tartana, ami még türhető — hanem örök időknön át. — Bizony ott, hol mindenért a zsebbe kell nyulni, ez a 300 frt vagy oly adó lesz, melyet csak az egyházi közszellem hátrányára s talán végrehajtás igénybe vételével lehetend behajtani, vagy pedig hátrányban marad, az intézmény kárára.

Ezért — az országos segélyalap első legbiztosabbnak mondható jövedelmi forrására, a lélekszám szerinti önmeg-adóztatásra nézve azon nézetben vagyunk, hogy kezdetnek elég leend 1 kr, legfeljebb 1½ kr, így is 19 ezer, illetve 28500 frt lenne az évi beveendő. — Egy krajzával is 100 frt adó fog esni ebből egy 10 ezer népes-ségű egyházra, mit segélyül évről-évre kiadni, bizony nemmegvetendő tétel leend.

Végre még a segélyalap gyarapítását illetőleg vélemé-nyünk oda terjed, hogy egyházkerületeink az elfogadandó tervezet teljes erővel leendő gyámolítása érdekében, az évenkénti állam segélyt, minden levonás nélkül s hovahama-rább adják át a segély alapnak, miáltal annak jövedelme épen meg fog kétszereződni.

A bizottság tehát az özvegyárva alap létesítését nem ajánlá; a segély-alap létesítését csak azon megszorítással hogy lélekszám szerint ne 3, hanem csak egy, legfeljebb 1½ kr vettessék ki.

E tárgyban egyházmegyénk ez év aug. 19. tartott rendkívüli gyűlésében 9-ik jk. szám alatt azon határozatot hozta, hogy mivel a czélt, mely szerint a lelkészi özvegy-árva családok tisztességes segélyben részesíttessenek, jobban elérhetni véli a decentralizált egyházmegyeyei — az utóbbi értizedben ugyanis már legtöbb helyt örvendetes gyarapodás-nak indult hasonczélú intézetek fejlesztése s biztos alapra fektetése által: az országos lelkészi özvegy-árva alap ter-vezetet nem fogadja el, azt egészen mellőzni kívánja. — A segélyalap tervezetének alapelvét, az orszá-

*) Némely egyházmegyék, sőt egyesek is, a lélekszám sze-rinti krajczáros adózás helyett a birtokaránylagos adózást sür-getik. — Valjon mit értenek ez alatt? Azt-é, hogy a szükséglet az egyes egyházak birtokához viszonyítva vet-tessék ki? Vagy azt hogy az egyes egyháztalok vi-seljék a szükségletet birtok aránylag? — Az első eset keresztül nem vihető. — Az utóbbi pedig minden egyházm. magán áll. — A terv különben is csak annyit mond, hogy annyi 3 krt vár minden egyháztól, ahány lélek van benne. — Hogy az-után ez összeget lélekszám szerint vessük-é ki vagy pedig birtok-aránylag, vagy perselyben gyűl-é, vagy kéregetik össze: ez az egyes egyházak belkörü intézkedéséhez tartozik.

gos centralisatiót helyesli s keresztül vien-dőnek tartja, de az önmegadóztatásra nézve csak 1 vagy legfeljebb 1½ krt ajánl lelkenkint felvétetnis az államsegélyt egészen ez alapra átadatni óhajtja.

Hogy mikép olvashatta e határozatból az egyházkerü-leti bizottság azt, hogy az alsó-szabolcsi egyházmegye a segélyalap tervezetét nem fogadta el: ezt megérteni nem lehet. — Ha már osztályozta a véleményező egyházmegyé-ket, úgy a mienket azok közé kell vala sorozni, melyek a 3 kros adózást sokalták s e helyett 1 krost javasolnak, de oda semmi esetre sem, hova soroztatott.

Különben más egyházmegyékről is állított a bizottság olyat, a mit az véleményében nem mondott s mi az illető egyházmegyét ha el nem is itéli, de bizonyosan zokon vétetett.

Nem mulaszthatom el ez alkalomból, hogy észrevételt ne tegyek az ilyen jelentések sajnós következményeire. — Lehetetlen, hogy az egyes egyházmegyék bizonyos önkény-kedést ne olvassanak ki belőle, kivált ha látják, hogy a véleményezőiket összegezö bizottság jelentésével — mely már maga is olvasott ki némelyik véleményből olyat, mi abban nem volt — az egyházkerület határozata végre sem egyezik meg. Ime itt az országos segélyalap tervezetnél, úgy a mint van, keresztül vitelét javasla a jelentés szerint — 6 egyházmegye, 3 kr helyett 1 krt ajánl 2 egyházmegye, nem fogadja el 5 egyházmegye. Méltán kérdehetjük, hogy az egyházkerületi gyűlés mi alapon hozhatta azt a határozatot, a melyet hozott — ama jelentéssel szemben? Igenis, szem-ben azzal a hat egyházmegyével, mely a 3 kros adózást elfogadta, hogy lehetett a csak két egyházmegye által aján-lott 1 kros adózást elfogadni; avagy szemben azzal az 5 egyházmegyével, mely a tervezetben foglalt teher viselést állítólag nem fogadta el: miként reméli a főt. egyházkerü-let, hogy csak az 1 kros adózás is keresztül vitethessék? Hát az özvegy-árva alappal hogy járt el az egyházkerület? Azt mondja, hogy ennek életbeléptetése jelen körülmények között nem látszik lehetőnek! Mi alapon mondja ezt? Az általa megbizott küldöttség, mely az egyházmegyék e tár-gyu véleményezőit összegezni volt hivatva: jelentésében egy hangot sem szól arról, hogy voltaképen mit mondanak az egyházmegyék a tervezetről? Mi alapon mondotta hát ki az egyházkerület itéletét? Nekünk, kik az alsó-szabolcs haj-dukerületi egyházmegyében lakunk, nem kellett a tervezet; ezt tudjuk, mert ezt magunk határoztuk; de hogy a többi egyházmegyék ellene szólottak-é, ezt a jelentésből meg nem tudhatjuk. — Hogy többen nem szólottak ellene, mint a segélyalap tervezetnek, ezt sejtjük; ennélfogva többen vol-tak mellette; miért kellett hát ezt egészen elítélni, amazt pedig nem?

Közönséges kérdések ezek, de a melyeket nem azért tettem fel, hogy épen elhangozzanak, hanem azért, mert az egyházkerületi bizottság jelentését ellentétben állani látom a határozattal, a minek pedig józanul nem lenne szabad soha megtörténnie. — Nem az egyházkerület határozatát bírálom e kérdésekkel; távol legyen! De igenis bírálom a bizottságot, melytől mind az egyházkerület, mely őket meg-bizta, mind a tárgy, melynek összegezésével megbizattak, kimerítő jelentést s tárgyhűséget várt volna.

Ujabb adat hitfelekezeti viszonyaink illusztrációjához.

A múlt nyáron történt, hogy egy ref. vallásu ügyvéd Jász-Ladányból egy r. kath. nót jegyezvén el, attól az ottani plebánus nem ugyan a kihirdetést és hirdetési bizonyítvány kiadását, hanem az egybeadásnak templomban való végzését azon oknál fogva tagadta meg, mivel születendő mindkét nemü gyermekeinek a r. kath. vallásban leendő nevelését nem akarta megigérni. Midőn a völegény hivatkozva az ismeretes országos törvényre, a plebánustól kérdezte, hogy micsoda alapon intézhet ő hozzá oly törvényellenes kívánóságot, ez neki e kérdésre vonatkozólag levelében így felelt:

„Tekintetes ügyvéd ur! Nagyméltóságú egri érsek ur 1880. okt. 26-dikán 2654. sz. a. kelt főpásztori körlevelében a vegyes házasságokra nézve ez áll: Ámbár az 1868-diki törvények a reversálisokat hatályon kívül helyezik: mindazáltal egyházunk elveit feladni nem lehetvén, parancsoljuk: hogy a vegyes házasságok katolikus szertartás szerint csak úgy adhatók össze, ha az illető nem katolikus fél két tanu előtt kijelenti, hogy mindkét nemü gyermekeiket kath. vallásban fogják nevelni; ellenkező esetben passiva assistentia mellett adassanak egybe. — Ezen körülményt én kegyednek tudtára adtam és az esketést nem tagadtam meg, hanem igenis kijelenttem, hogy főpásztorom parancsa ellenére nem tehetem s nem teszem meg, hogy én templomunkban eskessem meg kegyeteket, ha csak ügyvéd ur a feltételt nem teljesíti. Hiszen nincs szó itt reversális-adásról! — Kegyed engem ultramontánnak nevez ok nélkül azért, mert felsőbb parancsnak engedelmeskedve, kötelességemet teljesítem stb. stb.“

Eddig a levélnek a közönséget érdeklő része. Annak tüzetes taglalásába bocsátkozni nem kívánok ugyan, de mégis jónak látom arra a következő rövid megjegyzéseket tenni.

A mit a r. katolikusok legujabban megjelent egyházi jogi könyvei a vegyes házasságra vonatkozólag az országos törvényei ellenében tanítanak, az, mint látszik, a klérus által, a hitfelekezeti sérelmeknek szaporítására a gyakorlat terén fogantatva is van véve. A klérusnak hagyományos egyházpoltikai eljárása a kánonok sánczaiba vonulva, folyvást ostromolni és ha lehet, a gyakorlatban érvénytelené tenni azon országos törvényeket, melyek a jogegyenlőség és viszonyosság szempontjából számunkra kedvezményt biztosítanak, De kérdem:

1. Teheti-e azt akár az egri érsek, hogy a vegyes házasságok templomi egybeadását oly föltéthez kösse, melynek jogosultságát az országos törvénye merőben kizárja, és elnézheti-e azt a törvényhozás és az államkormány, hogy egyes egyházfő az országos törvény érvényének elpárolgatására parancsokat adjon ki?

2. Ha még a pápai brévek és bullák kihirdetése is hazánkban a jus placeti-hez van kötve: vajjon nem követelhető-e, hogy egyes egyházfők csak az országos törvényeivel egyező rendeleteket bocsáthassanak ki? Mert ha egy ponton ily fontos elvi kérdésnél az országos törvényen akár a közvetett, akár a közvetlen réstörés megengedtetik: vajjon az egyházi kánon szóró lövegei nem lesznek-e bármely más

országos törvényeink ellen is irányozhatók, s nem oda jutunk-e, hogy országos törvényeink érvényére nézve a klérus fog majd jus placeti-t gyakorolni?

3. Vajjon a plebánusra nézve csak püspökének és érsekének rendelete-e az egyedüli felsőbb parancs, s nem mindennek felett az országos törvénye is; és elég-e a plebánus törvényellenes cselekvényének igazolására az arra való hivatkozás, hogy neki azt püspöke vagy érseke parancsolta? sőt nem lehet-e megkövetelni, hogy ha püspöke vagy érseke neki az országos törvényével ellenkező dolgot parancsol: akkor ő az országos törvényének engedelmeskedni tartsa kötelességének?

4. S végül ha az országos törvényének szellemével ellenkező ily eljárások behunytt szemmel nézetnek: mi biztosítékunk van az országos törvényei által nyújtott kedvezmények háborítatlan élvezhetésére nézve, és micsoda reményünk lehet a hitfelekezeti békeesség óhajtott fenmaradásához!

Ezen kérdésekre a felelet adást magára a t. elfogulatlan olvasóra bízom. — Elég, ha én a nevezetes levelet bővebb elmélkedés és tanulság tárgyául szó szerinti szövegében közölni némileg kötelességemnek tartottam.

* * *

Utóhangok a lelkészválasztási szabályok tárgyában.

(Folyt.)

A helv. hitv. n.-károlyi egyházmegye 1865. mártius 14. s következő napjain N.-Károlyban tartott képviselői közgyűlése jegyzőkönyvi kivonata.

47. szám.

A lelkészi testület részéről általános elégedetlenség s nehéz aggodalom nyilvánulván azon szintoly lealázó, mint maga az anyaszentegyház jövőjére is károsan kiható súlyos helyzet iránt, melybe a lelkészek az újabb lelkészválasztási szabályok által jutottak: indítványoztatott ezen szabályok vizsgálat alá vétele.

Ezen szabályok tárgyalása s vitatása közben felhordott érvek és indokok alapján általánossá lón a meggyőződés gyűlésünk világi tagjai és képviselői között is, miszerint méltó a lelkészi testület panasza s kifejezett aggodalma úgy magát ezen tiszteletes testületet, mint magát az anyaszentegyház jövőjét érdeklőleg. Mihez képest

Elhatároztatott, hogy ezen nyomasztó helyzet, az újabb lelkészválasztási szabályok tarthatatlansága tárgyában felhordott okadatokkal, leplezetlen és őszinte nyíltsággal, de egyszermind köteles tisztelettel — orvoslat eszközése végett a következő feliratban a főtiszt. egyházkerületi gyűlésre fölterjesztessék.

Főtiszteletü egyházkerületi gyűlés!

A n.-károlyi egyházmegye két évi tapasztalat és észlelés alapján jelenben azon határozott meggyőződésre jött, miszerint az újabb lelkészválasztási szabályok — szerkezeti alakjukban — a lelkészi testület porba tapodása, ezen fontos vallásos intézmény lealacsonyítása, sőt maga az anyaszentegyház kikerülhetlen romlása nélkül fen nem tarthatók.

Már keletkezése aggodalmat támasztott a n.-károlyi egyházmegyében, — nemcsak azért, mert a lelkészválasztás

mint a magyar protestáns anyaszentegyház egyik leg-szebb joga, s legfontosabb cselekvénye feletti törvényalkotást az egyetemes zsinat jogkörébe tartozónak véli: hanem azért is, mert ezeknek létrehozásában nem ismerheti fel azon alkotmányos kellékeket, melyek a magyar protestáns egyház törvényalkotásánál multhatatlanul megkívánatnak, s melyekben a megyék autonom jogait óhajtotta volna figyelembe tartani a n.-károlyi egyházmegye. — Mert habár véleményadásra előlegesen felhívtak is az egyházmegyék: de a szétágazott vélemények egyes töredékeiből levén összealkotva a szabályok, — óhajtotta volna ezen egyházmegye, hogy az mint törvényjavaslat terjesztetett volna előbb a megyék vizsgálata alá, mielőtt kötelező erőre emeltetett; — míg most némileg az oktrojálás színét viseli magán.

De aggodalmat támasztottak ezen szabályok a n.-károlyi egyházmegyében — lényegileg — kánoni szempontból is, mennyiben azok által a fenálló kánonok tényleg sok tekintetben hatályon kívüli állapotba tétettek. — Mert bár ezen szabályok homlokiratán ott állanak is fölemlítve a kánonok szavai melyekről mondatik, hogy „azokon az újabb szabályok nem változtathatnak, hanem ezeket csak részletezhetik”: de a szabályok alkalmazása kiveszi ezeket kötelező törvényerejükből. — Így már a szabályok 15. §-sa oly szűk kézt szab az esperest és egyházmegyei tanács hatályának, miszerint ezen § fenállása mellett az esperest és consistoriuma beegyezése feleslegessé, — s az elnökség által a választás figyelembe tartására kiküldött tagok jelenléte csak játékszerű alakzattá válik, — melynek tulajdonképen semmi értelme nincs. — A választás szabályellenesen alig történhetik. — A tiltott eszközök használatát — habár azt az egyházmegye látván-látja és tudván-tudja is — alig lehet a választottra törvényesen beigazolni, annyival is inkább, mert a választók magukra nézve és egymás közt a tiltott eszközök használatát is szabadosnak tartják; — a kánon szerinti kifogás meghatározása is pedig olyan fogalom, melynek jelentősége sok tekintetben függ az egyéni nézet és érdekeltségtől — s így tulajdonképen nincs semmi határvonal, mely a visszaéléseket korlátozná, — az esperest és consistoriuma kánonszerű jogait, s főként az egyházak valódi érdekeit biztosítaná.

A n.-károlyi egyházmegye osztja a nézetet, miszerint egy — a lelkészi vizsgát kellő képességgel kiállott papjelöltnek olyannak kellene lenni, ki minden egyházak lelkészségére alkalmas legyen. — De mindemellett is úgy van meggyőződve, hogy ma is — mint hajdan — vagynak egy, két és tíz talentomos szolgák, — mint az egyházak is különböző mértékben vették és adják a talentomot, — és ezen szolgák mindannyian a vett talentomhoz képest — illetékes munkakörben lehetnek hasznos munkások az Ur szőlőjében: de nem hiszi, hogy minden egyházi szolga, minden egyházat sikeresen és haszonnal is tudjon vezetni és kormányozni, — mi pedig az egyházak jövőjére tetemes betolyással van, — mert erre a theologiai tudományok ismeretén kívül egyéb is szükségeltetik. — Az esperest és consistoriumától már — ki pedig legjobban ismerheti mind a választandó egyén képességét és erélyét, mind a választó egyház lelki szükségét — épen ezen „egyéb“ megítélhetésének kánonban gyökerezett joga vétetett tényleg el, midőn még csak javallani tere és joga sincs többé, minthogy ezen részről csak egy ajánló szó is korteskedésnek bélyegeztetnék.

De lényeges változtatást tettek a szabályok kiválóan a XIV-dik kánonon, mennyiben a hivatolt kánon értelmétől eltérőleg a 7-dik §. a választói jogot az általános népválasztás nyitva tartása mellett — egy oly széles körű népképviselőre ruházta, mely közepes és kisebb egyházakban — hol pedig a rosz következés leginkább és leghamarább szokott mutatkozni — egy jelentőségű és értékű az általános népválasztással.

(Folyt. köv.)

Válasz $\alpha-\omega$. urnak a népiskola-tanítók zsinati kérvénye tárgyában.

(Vége.)

A 10. pontnál ismét ama szellem rideg arczatával találkozunk, mely nem képes megbarátkozni azon gondolat-tal, hogy a tanító a kötelességek mellé úgy az isk. széknél, mint az egyháztanácsnál szemben némi jogokat is nyerjen. Ha ez által akár az egyház, akár a lelkész értéke csorbulást szenvedne; ha ezen kérelemnek csupán szerénységgel lehetne hangot adni, vagy ha annak teljesebb a tanítótestületet olyan helyzetbe hozná, hogy akár a tanügyi, akár az egyházi dolgok intézésére tetemes befolyást gyakorolhatna: érteném ezt a rideg ellenkezést, de mert egy-két egyén egy testülettel szemben mindig csak kis töredék marad, — nem akarok annak nevet adni. Azt ugyan megengedi $\alpha-\omega$. ur, hogy a tanító az isk. széknél tagja legyen, de a hol több tanító van, ott már nem egyezik bele, hogy a tanítótestület maga válasszon képviseltetésére saját kebeléből, kiket arra érdemeseknek talál, — képviselőket. Az állam nem ilyen szemmel néz a tanítókra s nem félti az iskolaszék önállóságát a tanítók befolyásától. — Még tovább megy az egyháztanácsot illetőleg. Megállapítja elsőben is, hogy annak, mert népképviselői uton jött létre, — hivatalból a lelkészen kívül nem, — csak választás útján lehet valaki tagjává; azután pedig sajátos logikai okoskodással lehozza, hogy bizony nincs a tanítónak az egyháztanácsban semmi helye, mert papbért nem fizet s így egyháza iránt — már a tanító — kötelezettséget nem teljesít. Köszönjük ezt a jóindulatot, mely a tanítót az egyházzal szemben oda állítja, hol az ablakfa végzetszerűleg a házban áll. Az alkotmányszervezet készítői megtették annyit, hogy kimondták, miszerint választható a tanító is, tehát az is az egyháztagok közé tartozik; és úgy látszik, hogy a logikai következtetés ollója ezt a gyenge kis csirát is lenyirbálni óhajtáná. — Ismerek egyházakat, ismerek lelkészeket, a melyek és a kik szívesen adnak helyet a tanítónak az egyháztanácsban; ellenben nem tudok egy egyházat sem olyat, hol a tanító ha tagja volt az egyháztanácsnak, e bizalommal vissza élt volna. És midőn a prot. egyház mindenáron ragaszkodik iskolái fenntartásához, nem csak a méltányosság, de a czélszerűség is azt javasolja, hogy a tanítótestület, mely úgy az egyetemes egyháznak mint a papi testületnek csak hasznára kell, hogy vigye hivatalát, az egyház kebeléhez szorosabb kötélekkel legyen kapcsolva; az az irány és érzület, mely $\alpha-\omega$. ur közleményén veres fonalként húzódik keresztül, e köteleket nem szorosabbra kívánja fűzni, a viszonyt lelkész és tanító közt nem közelebb hozni, hanem ragaszkodva mereven a régi állásponthoz, eltávolítani törekszik.

Élénk vita tárgyát képezte a budapesti ref. tanítógyűlésen azon kérdés, hogy vajon a tanító az egyházban az egyházi vagy világi elem közé számítandó-e; s megvallom, hogy tekintve eddigi helyzetünket, a belhivatalnok-tanítók tekintetben nem tudtak eligazodni. Most $\alpha-\omega$. ur közleményéből megtudtam, hogy a világi elem sorai közé tartozunk mindannyiszor, valahányszor egyháztanácsról van szó, ellenben ha egyházi teendők teljesítése jön kérdés alá, azon esetekben nincs a kérdés szorosán meghatározva. — Nem tudom, hogy az egyetemes papság ezen véleményen van-e, de ha az elvileg általánosan el van fogadva és ki van mondva; ha a lelkész mellett más hivatalos tag az egyháztanácsban helyet nem foglalhat: akkor nem foglalhat helyet az egyháztagok vallásos oktatásában sem, nevezetesen a vallástanításban.

Többször érinti $\alpha-\omega$. ur az egyházi adó fizetését; igaz, hogy a tanítók egyházi adót nem fizetnek, de nem fizetnek a lelkészek sem; és ha a lelkész más uton teljesíti kötelezettségét egyháza irányában, nem lehet tagadni, hogy ezen az uton a tanítók sem maradnak adósok. — Különböző közleményének jó részéből azon elszomorító meggyőződést kell merítenem, hogy $\alpha-\omega$. ur az egyházban az egyháztanács hivatalos tagján kívül csupán azokat tartja számbavehetőeknek, kik egyházi adót fizetnek.

Hosszasan foglalkozik még a közlemény a tanítók képviseltetésével valamivel szelidebb modorban s felemlíti, miszerint „mi lelkészek is miért nem állunk elő egy ilyes kivánsággal, hogy az egyházmegyei törvényszékeken képviseltessünk.” — Csodálkozni lehet, hogy elő nem állanak egy ilyen kivánsággal, mert magok bizonyosan meg adnák magoknak azt a jogot, ha ugyan szükség volna ilyen jogra; de minthogy az egyházmegyei törvényszék fele részben lelkészekből áll: könnyen érthető, hogy lelkészek és tanítók tekintetben nem hasonlíthatók össze komolyan.

„A mi áll az egyházmegyére, áll a kerületre és zsinatra is,” folytatja a közlemény; s nincs is könnyebb mint hogy többről ne szóljunk, a tiszántuli ref. egyházkerületnek körülbelül 1000 tanítóját, mely elvitázhatlan befolyással van a társadalmi életre s mely az egyházkormányzati költségek fedezésében mindig s minden utógondolat nélkül teljes készséggel osztozott s ahoz nem csekély összeggel járul évenként, — mondom ezen 1000 tanítót papíron a többivel együtt nullificálni; a közép és felső iskolák tanárai — kik egyházkormányzati költségek viselésében soha nem osztoztak*) s csakugyan kívül állottak annyiban az egyházon, a mennyiben egyházi hivatalnokoknak soha nem voltak tekintve, jogosítva vannak — s méltán — a képviseltetésre; ellenben, hogy az orsz. ref. tanítótanács ilyesmit kérelmezni mér, — az a scandalosus dolgok sorába számítandó?! — A zsinat a ref. tanítótanács kérvényét egyszerűen félre teheti s annak jogában áll; de $\alpha-\omega$. urnak szemben egy a terhek viselésében híven osztozó testület kérelmével sem oka, sem joga olyan visszatetsző hangon és modorban beszélni. A tanítótanács tudja, hogy a tanítói hivatal nem kormányzó s nem is akar kormányzó lenni, de tudja azt is, hogy a papi hivatal sem egészen az; tudja azt is, hogy a tanító helyzete az egyházban, kötelességek telje-

sitése jogok nélkül; és ha némi jogokat kér magának, azt nem azért teszi, hogy kormányzó akarjon lenni, sem azért, hogy azzal akár az egyház érdekeit, akár az egyetemes papi testület jogait megtámadja.

Igaz, hogy az országnak egyik vagy másik hivatalnoktestülete — bírák, ügyvédek stb. sohasem kívánták, miszerint az országban vagy a miniszteriumban külön testületi képviselő által magokat képviseltessék, de ez a hasonlat sántit; egyrésztől azért, mert az illető testületek tagjai közvetve mindkét helyen képviselve vannak; másrésztől azért, mert nincsenek is arra külön megadózva. A tanítók helyzete más; jogaik nem lehetnek először azért, mert egyházi hivatalnokok, másodsor azért, mert egyházi adót nem fizetnek, harmadszor azért, mert tanítók.

Visszatekintve az egész közleményre, sajnálattal kell megjegyeznem, miszerint a kérvénynek csak azon pontjai kelthettek érdeket, melyeknek meghallgatása a tanítótanácsnak adna némi jogokat az egyházban, vagy talán terheit könnyebbítenék.

Vannak a tanítótanácsnak tagjai, kik több dolgot még időelőttinek tartanak, vagy kik tulásba esnek, de a kérvény tárgya, míg kellő megoldást nem nyer — nyílt kérdés marad; és ha a zsinat kimondja, hogy a tanítókat nem tekinti belhivatalnokoknak, mint azt a közlemény már jelzi is, — az a tanítók magatartásának — úgy hiszem — más irányt fog adni.

Végül nem hagyhatom szó nélkül, hogy $\alpha-\omega$ ur jobbnak látta magát saját nevének meg nem nevezni; s egész tisztelettel ajánlom figyelmébe, hogy a ki egy testületről oly lenézőleg, mondhatni ócsárlólag tud beszélni, nem illik hozzá, hogy arcát sisak alá rejti, még ha a sisak az $\alpha-\omega$ is, a mely különben is egyedül az — istené. —

Én pedig, ha e válasz megírásánál csakugyan le tudtam magamat győzni szemben a közlemény hangulatával, — úgy nyugodtan s azon végnyilatkozattal zárom be soraimat, miszerint a tanítók kérvényök útján úgy az egyházzal mint a papi testület tagjaival közelebbi viszonyba kívánnak lépni; és minthogy ez sem egyik, sem másik érdekeit nem sértheti, bezárom azon szíves óhajtással, miszerint ezen kérvény méltatásában ne a féltékenység, hanem a méltányosság és a szószéken hirdetett keresztyéni szeretet legyen vezérszavak.

Kótai Lajos ref. tanító.

Zsinati rövid krónika október 31—november 4-ig.

Testvérlapunkban a „Zsinati Tudósító“-ban részletes tudósítások jelenvén meg a zsinat folyásáról és tárgyalásairól, lapunkban csak igen röviden említünk fel némelyeket.

A zsinat megnyitása előtti vasárnap reggel október 30. K. Tóth Mihály tartott a nagy templomban megragadó egyházi beszédet, Pál ap. Zsidókhöz irt levele X, 21, 22 és 25. verse alapján. A zsinat tagjai nagy számmal, a helybeli polgárok fájdalom igen kevés számmal voltak képviselve. Annál teltebb volt a nagy templom, midőn hetfőn a zsinatot megnyitó istenisztelet tartatott. — Október 31-én a zsinat első gyűlésének valóban fénypontja az elnöki megnyitó beszéd volt, melyet világi elnök b. Vay Miklós ó excellentiája tartott. November 1-én gr. Lónyai Menyhért terjeszté elő

*) Hiányos értesülései vannak szerzőnek e tekintetben.

nagyfontosságú indítványát, melynek rövid tartalma az, hogy „a zsinat tárgyalja a „Magyarországi ref. egyház alkotmányának tervezete“ című dolgot elejétől végig, és ennek keretébe vegye fel a megfelelő helyekre a más négy dolgozattól az alkotmányba tartozó §-okat; ellenben ezen dolgozatok többi részeit tegye át az egyetemes konventhez közköormányzati rendszabály által való elintézés végett.“ — A zsinat érezvén ezen indítvány nagy fontosságát, november 3-kára napolta el magát, november 2-kán conferenciák tartatván.

A november 3-iki ülésben maga gr. Lónyai adott módosításokat indítványához, mely ilyen alakban el is fogadtatott a tárgyalás sorrendje alapjául. Le is tárgyalatott a délelőtti ülésben a kitűzött 6 első §. Délután a legérdekesebb gyűlések egyike volt, melyben általános meghatottság közt elfogadtatott az erdélyi reform. egyháznak a magyarországgal való uniója. — E nagy fontosságú esemény behatása alatt oszlott szét a zsinat ülése.

K ü l f ö l d.

Egy különös vallásos felekezet. A testvérek, vagy német baptisták tartották nem régen évi gyűlésüket Amerikában, Ohio-ban. A múlt század végén, 1799-ben alakultak ezek külön felekezetté, a mikor Mack Sándor hét vagy nyolcz követőjével együtt megfutott hazájából Németországból s Pennsylvaniában megalapította Germantown várost. Számuk ma már 70,000 és 100,000 között van, s a legtöbb Egyesült Államban vannak egyházaik. — Elfogadják ok az újtestamentomot a maga teljességében, mint a hit és élet egyedüli helyes szabályozóját s megtartják annak minden parancsait és tanait. A jelöltet háromszoros vízbe merítés-sel keresztelik meg, a szentháromság minden egyes személyének említésével külön bementve az illetőt. Az urvacora náluk teljes étkezés, melynél estvefelé többnyire levest, marhahúst és kenyeret esznek. — Vacora előtt szószerint megmossák a szentek lábait, nem szerint külön végezve e szertartást, vacora után pedig az egyháznak szolgáltatók ki a communiót. E testvérek régebben ellene voltak a vasárnapi iskolának, missióknak, a nevelésnek, ugy tekintvén ez utóbbit, mint a mely hiába való, bűnös utakra vezérli az ifjúságot és büszkeséget szül. — Ma azonban már van három fő- és számtalan vasárnapi iskolájuk, több kül- és belmissiójuk és hat vallásos lapjuk. — Korábban inkább a földműveléssel foglalkoztak, ma azonban már minden más pályán találkozunk velük, kivéve a jogi pályát, mely meg van tiltva, a mennyiben szerintük a „jogász“ és a „keresztény“ kifejezések egymás mellett meg nem állhatnak. Ruházatukat egyszerűség jellemzi, a divatot követni nem szabad. Mindezen sajátságok mellett a német baptisták gazdag jótékony és becsületes nép.

Azon két amerikai evangelista, kik 1873-ban Nagybritanniában oly élénk vallásos mozgalmat indítottak meg, melynek hatását különösen Skótszág még ma is érzi, a predikáló Moody és az éneklő Dankey, e hóban második vallásos utra indultak el Angliában s Newcastle-ben kezdtek el működésüket. A kápolna melyben fölléptek, minden

zugában tul volt tömve. Estve a város legnagyobb templomában tartották buzgalmi istentiszteletüket s egész tömeg nép kénytelen volt kívül maradni a nagy szorongásban. — Meleg buzgalommal hallgatták Dankey éneklését s Moody mély benyomást tevő beszédét s valószínű, hogy jelen utjoknak is meg lesz azon csaknem csodaszerű hatása, mely az 1873-kinek volt.

— y — s.

Különfélék.

Sámi László a kolozsvári ref. tanintézet hirneves tanára, ki 36 éven keresztül működött mint ünnepelt tanár a protestáns tanügy terén, október hó 23-án hirtelen elhunyt. Szellemes férfi, Erdélynek egyik legismertebb embere, és a protestáns tanügy buzgó munkása volt. Áldás hamvaira.

Két helyről is vettük a tudósítást, hogy t. Varga István m.-telki lelkész a bihari egyházmegyében október 27-én szállott le az enyészet sirjába. Vele ismét egy jelessel, ihletett szerény lelkésszel kevesbedett a protestáns munkások száma. Áldás poraira.

Kalmár Viktor, az avas-ujvárosi egyház közkedveségben állott segédlelkészének koporsóját október hó 4-én kísérték ki hivei, barátai és a szerető édes anyja a temetőbe. Alig 5 éve, hogy iskolai pályáját főiskolánkban bevégezte, és azóta megfeszített szorgalommal képezte magát tovább; de a halál meggátolta abban, hogy fáradozásainak jutalmát ez életben elvehesse. Nyugodjék békével!

A Czelder Márton által összehívott egyetemes lelkészi értekezlet tudomásunk szerint a zsinat kezdetével egyidejűleg tartott egy pár gyűlést, melyben többen megjelentek az ország minden részéből a zsinat megnyitására Debreczenbe jött lelkészeink. A felemlített indítványok közt legéletrevalóbb volt a Czelder Márton által indítványozott Thábitaegyletek, melyek az országos Domestika felsegélésére a nők buzgóságát volnának igénybe veendő. Az értekezlet azonban tudunkkal minden nyomosabb határozatok nélkül oszlott szét, bár a kérdésben forgott tárgyak mind közérdekiek és fontosak voltak. Az ilyen dolgokat czélszerű először a sajtó utján előkészíteni.

Bajji tudósítónk írja: „Nagyszalontai lakos és építőmester **Veress Károly** ur és neje Filótás Emilia asszony egyesült vallásos buzgalma 140 forint értékű 1 mázsánál több új harangot ajándékozott sulyos helyzetű egyházunknak. A ritka buzgalmu férfi már 1878-ban diszes szószék-koronával látta el egyházunkat. A szerény férfi nem vár kitüntetést, mi is csak azt mondjuk: „A jó kedvű adakozót szereti az Ur.“ De példája fényljk az emberek előtt, hogy mások is hasonlókra buzduljanak annak fényénél.“

Szerkesztői mondanivalók. Némely kézirataink, mint p. o. a tiszántuli tanáregylet pályázatáról való tudósítás hely szüke miatt jövő számunkra maradtak.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak: **Békési Gyula, Géresi Kálmán.**